
Klassereise uten sikkerhetsbelte

INTERVJU

CHARLOTTE LUNDE

charlottelunde@me.com

– Det var en kollega som fortalte meg det: «Pia, du er jo en klassereiser.» «Åh, er jeg det? Hva er det for noe?» spurte jeg. Klassereiser eller ikke. Akademisk snobberi er i hvert fall ikke rettspsykiater Pia Jorde Løvgrens spesialitet.

Foto: Leikny Havik Skjærseth

Med bakgrunn i sikkerhetspsykiatrien, blant helsevesenets sykeste og farligste, har hun valgt seg en pasientgruppe som kan sies å ha mistet veien hjem. Løvgren selv er ujålete og befriende pratsom. Her er det null akademisk snobberi eller forsøk på skjønmalende selvposisjonering. Dette til tross for en banebrytende doktorgrad omtalt som et pionerarbeid, og at hun er den første legen som har utforsket utilregnelighet på over 140 (!) år. I tillegg er hun noe så sjeldent som en uvanlig aktiv middelaldermusiker. Mer om det senere.

Men først:

– Hvordan er du en klassereiser?

Løvgren utdyper:

– Kollegaen min forklarte at «jo, det er en som er født i arbeiderklassen, blir lege og kommer opp i det som er embetsklassen». «Å ja», svarte jeg. Det hadde jeg aldri hørt om, forteller rettspsykiateren oppriktig.

– Hva mente hun egentlig med det?

– Jeg tror hun mente at jeg har en evne til å formidle ting på en enkel måte. Jeg kommer jo fra en familie der man ikke er akademikere eller har innarbeidet et språk med mye fremmedord, forklarer Løvgren.

Hun tenker det har vært en fordel i det kliniske arbeidet i psykiatrien, men også en del av en humanistisk dannelselse.

– Jeg husker godt at pappa insisterte på at alle mennesker er like mye verdt, uansett hvem de er og hvor de kommer fra. Pappa var billakkerer og snekker, og han var glad i å lese, gå på konserter og i teateret. Han kunne sikkert studert, men det gjorde ikke en arbeiderklassegutt fra Sem den gangen, sier Løvgren.

Hun husker at hun som barn ofte var på teater med foreldrene, og hun glemmer ikke sitt første møte med Henriks Ibsens *Gjengangere* som liten.

– Jeg skjønnte vel ikke så mye av det, men jeg husker det var utrolig spennende. Det var særlig på slutten når Osvald sa «Jeg ser solen, mor ...» at jeg syntes det ble skummelt, husker Løvgren.

Skuespillerens fremstilling av Osvalds vrangforestillinger gjorde inntrykk på den ti år gamle jenta fra Sem.

– Jeg tror det mest skremmende var at han så noe som vi ikke så, sier Løvgren, som i dag jobber som spesialrådgiver for voldsrisikovurderinger i Vestre Viken.

ULIKHET I PSYKIATRIEN: De som trenger mest får minst, tenker Jorde Løvgren om dagens organisering av spesialisthelsetjenesten for psykisk helsevern. Foto: Leikny Havik Skjærseth

Elvis sin nittiårsdag

En eldre fetter gikk rundt og sang på Elvis sin «It's Now or Never», og farfaren leste høyt for henne fra *Peer Gynt* og Bjørnsons bondefortellinger allerede fra hun var ti år. Oppveksten på et lite familietun på Sem i Vestfold ga kulturell

kapital fra både populærkultur og den litterære kanon. I dag synger hun i det Vestfold-baserte Sjøbodkoret og spiller trommer og synger med middelaldermusikkgruppene Friggs døtre og Musicantus. Nylig hadde ett av korene en konsert der de feiret Elvis sin nittiårsdag.

– Fetteren til pappa var veldig flink til å synge, forteller Pia, og demonstrerer med velklingende sopran en linje fra Elvis sin popversjon av den italienske klassikeren «'O sole mio».

– Han kunne sikkert vært sanger, men for en husmannsgutt fra Sem, født i 1939, var det ikke så lett, slår Løvgren fast.

Hun har mange gode minner fra stedet familien har bodd gjennom generasjoner, og valgte selv å flytte tilbake dit etter studiene.

– Det jeg husker veldig godt fra gården, var når vi skulle plukke poteter om høsten. Da ble hele slekta trommet sammen for å hjelpe til, og vi barna fikk lov til å være med og «sitte på lasset» – på toppen av tilhengeren med poteter. Det samme om våren: Hele familien var med, og vi barna gikk bak traktoren og kastet stein i hengeren. Ofte hadde vi låvefest med gammaldans etterpå. Dette var jo en viktig fellesskapsarena, men så ble alt mer automatisert og den type familiesamvær ble borte, sier Løvgren.

Det er derimot lite nostalgi å spore når vi spør om hvorfor akkurat Elvis sin nittiårsdag nylig ble markert med en større konsert i regi av ett av korene hun synger i.

– Vi måtte jo finne på noe. Hun som er musikalsk leder foreslo å bruke Elvis sin musikk. Vi skulle jo selge ut 400 billetter, så da måtte vi velge noe som folk ville komme for å høre på. Jeg bare synger det de ber meg om å synge, jeg, sier Løvgren og ler.

Nevrosyfilis og kormusikk

Det var ikke nødvendigvis møtet med Riksteaterets fremstilling av Osvalds psykose en gang på 80-tallet som var utslagsgivende for at hun valgte medisiner. Lege hadde hun alltid hatt et ønske om å bli. Men til tross for en klar plan, holdt hun nesten på å legge den bort.

PIONERARBEID: Jorde Løvgrens doktorgradsarbeid har fått ros og oppmerksomhet, men understreker at mange forskere kan overvurdere resultatene av egen forskning. Foto: Leikny Havik Skjørseth

– Jeg var flink på skolen, men var nok en litt kranglete og vanskelig elev. Det var mest fordi jeg kjeda meg, og da gjorde jeg det etter hvert også dårligere faglig. Men så fikk jeg en lærer som så meg på en annen måte, og da sluttet jeg være kranglete. Han anbefalte at jeg begynte på Bjørknes, og etter hvert kom jeg inn på medisin som attenåring, oppsummerer Løvgren.

«Det var altså ikke Osvald Alvings nevrosyfilis, men syngende kolleger fra Sjøbodkoret som ledet henne til psykiatrien»

Men det ble en kort visitt på det medisinske fakultetet. Et romantisk møte med en musikkstuderende mann gjorde at hun havnet i et kollektiv med bare musikere. Fra hun var liten hadde hun sunget i kor, og musikk ble mer inspirerende enn medisin.

– Det var et morsomt og kreativt miljø, og da syntes jeg medisinerstudiet med all statistikk og kjemi ble skikkelig kjedelig, forteller rettspsykiateren, som da sluttet på medisin til fordel for psykologi. Etter to år angret hun imidlertid. Takket være en tålmodig studiedekan ble hun likevel lege, og tre barn og åtte år senere begynte hun som vikar i en fastlegepraksis, men trivdes bare sånn passe. Gjennom to kolleger hun tidligere hadde sunget i kor med, fikk hun tips om et vikariat på en psykiatrisk poliklinikk. Der fant hun sitt fag. Det var altså ikke Osvald Alvings nevrosyfilis, men syngende kolleger fra Sjøbodkoret som ledet henne til psykiatrien.

Livet i en skrekkfilm

Som kliniker i sikkerhetspsykiatrien har ønsket om å forstå den psykotiske virkeligheten vært en faglig drivkraft – særlig med tanke på hvorfor et menneske blir voldelig.

– Det å gå inn i en annens virkelighet kan være skremmende. Ved en krangel kan det være vanskelig nok å ta den andres perspektiv. Men er du psykotisk, kan det å se og høre ting i en annen virkelighet være som å leve i en slags skrekkfilm. Det kan være et utrolig krevende sted å være. Skal man forstå voldsrisikoen, må man forstå hvor den kommer fra, sier Løvgren engasjert.

«Er du psykotisk, kan det å se og høre ting i en annen virkelighet være som å leve i en slags skrekkfilm»

– Har du noen gang vært redd når du skal gjøre en slik voldsrisikovurdering?
– Jeg er nok veldig sjelden redd, men hvis jeg har følt meg truet, pleier jeg å uttrykke det og kan for eksempel spørre pasienten: «Når du sier sånn til meg, kan jeg føle meg redd. Er det det du ønsker?» Ofte vil de ikke det, men av og til kan de også ha et ønske om å opptre truende. Det er imidlertid svært sjelden det skjer voldelige utageringer overfor sakkyndige, og det er dessuten alltid dyktige personer med oss som ivaretar sikkerheten, forklarer rettspsykiateren.

De sykeste får minst

Både klinisk og akademisk har hun nå jobbet mange år med psykiatriens farligste – og aller sykeste. Rettspsykiater Randi Rosenqvist er både et forbilde og en meningsfelle når det gjelder en grunnleggende systemkritikk av psykiatrien.

– Vi forskjellsbehandler de alvorligst syke. Spesialisthelsetjenesten er rigget slik at de som trenger mest, får minst, påpeker Løvgren.

MÅ BLI BEDRE PÅ HÅNDTERING AV RISIKO: Rettspsykiater Pia Jorde Løvgren mener både fengelsesvesenet og psykiatrien trenger en oppdatering av risikovurderinger når det gjelder ekstremisme og radikaliserings. Foto: Leikny Havik Skjærseth

Den blide stemmen blir alvorlig når hun understreker:

– Noe av det jeg er mest opptatt av, er at vi i helsevesenet må gjøre gode vurderinger og håndteringer av voldsrisiko hos dem som er vårt ansvar. Dette gjelder de som er uten skyldene – de som er utilregnelige. Her har vi noen utfordringer når det gjelder å stille gode diagnoser, påpeker Løvgren.

«Vi forskjellsbehandler de alvorligst syke. Spesialisthelsetjenesten er rigget slik at de som trenger mest, får minst»

Det var også dette som var tema i doktorgradsavhandlingen hennes, og som fikk komiteen til å omtale den som et pionerarbeid. En gjennomgang av ikke mindre enn 500 rettspsykiatriske erklæringer tok henne ti år – med mye svette og tårer – men brakte altså til slutt både heder og honnør. Et av de mest overraskende funnene var at utilregnelighetsvurderinger i praksis styres mer av diagnosen – og da spesielt ved psykoselidelser – enn av det faktiske symptombildet under den kriminelle handlingen.

Breivik-saken

Prosjektet ble satt i gang som en følge av debatten rundt tilregnelighetsspørsmålet i Breivik-saken. Løvgren, som var én av to sakkyndige i den siste vurderingen av Anders Behring Breivik, tenker at debatten førte til at det ble gjort en riktig vurdering og at «den ballen nå bør legges død».

– Vi oppfattet ham helt klart som ikke psykotisk i vår vurdering i fjor, slår hun fast.

Det som er viktig når man skal gjøre risikovurderinger, er at den er basert på den problematikken det er en risiko for gjentakelse av. I dette tilfellet trenger vi en oppdatering av vurderinger når det gjelder ekstremisme og radikalisering. Jeg mener vi må forbedre risikovurderingsinstrumentene våre og måten vi gjør dette, både innenfor psykiatrien og i fengselsvesenet.

Pia Jorde Løvgren

Født 1972, Tønsberg

Cand.med., Universitetet i Oslo, 2001

Turnuslege, Sykehuset i Vestfold, 2001–03

Fastlegevikar, 2004–05

Assistentlege, psykiatrisk klinikk, Sykehuset i Vestfold, 2005–07

Overlege, psykiatrisk avdeling, Sykehuset i Vestfold, 2007–16

Spesialist i psykiatri, 2010

Stipendiat og overlege, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Oslo universitetssykehus, 2016–24

Ph.d., rettspsykiatri, 2023

Overlegevikar, Akutt- og sikkerhetsavdeling, Helse Førde, 2016–17 og 2023–d.d.

Spesialrådgiver voldsriskovurdering, Vestre Viken, 2024–d.d.

Rettspsykiatrisk sakkyndig, 2010–d.d.

Avhandlingen hennes fikk nettopp ros for å ha løftet frem viktigheten av å heve kvaliteten på denne typen vurderinger, men videre akademisk fordypning frister henne ikke.

– Jeg er ikke en type som graver meg ned i akademiske detaljer på ett område og holder på med det i årevis. For meg er det viktig å sette ting i et større perspektiv. All forskning handler om en eller annen form for manipulering av virkeligheten. Forskning er likevel kjempeviktig for å gi oss informasjon om verden, men jeg opplever at mange kan overvurdere resultatenes betydning. Det vi vet fra forskning i dag, kan være feil om ti år. Den ydmykheten syns jeg dessverre mange forskere mangler, konstaterer Løvgren.

Publisert: 7. august 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.0393

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.